

Організація роботи з обдарованою та здібною молоддю в Школі майбутнього

Ольга ВОЙНИКОВА,

учитель історії та права

Робота з обдарованою та здібною молоддю є основним пріоритетом Програми розвитку Бердянської гімназії №1 «Надія». Це рішення зумовлене насамперед тим, що освіта є підґрунтям зростання конкурентоспроможності України в сучасному світі, а обдаровані діти складають її особливий потенціал, який за відповідних умов матеріалізується в наукових і культурних досягненнях, у соціальному устрої та ціннісно-духовних надбаннях суспільства.

Сучасні педагоги та психологи досить докладно обґрунтували поняття «обдарованість» [1; 4]. Так, відомий дослідник Ю.З. Гільбух найважливішими особливостями обдарованих дітей називає ранній вияв високої пізнавальної активності й допитливості, швидкість і точність виконання розумових операцій, сформованість навичок логічного мислення, багатство активного словника, виражену установку на творче виконання завдань, розвиненість творчого мислення й уяви [2].

Програму дитячої обдарованості запропонував колектив науковців під керівництвом Л.А. Венгера [5]. У ній поняття обдарованості розкривається через поняття здібностей. Обдарованість розуміється як високий рівень розвитку здібностей дитини, що стійко виявляються протягом тривалого періоду її життя, у поєднанні з вираженою пізнавальною мотивацією. У цьому разі оцінювання здібностей дитини дає можливість виявити наявність обдарованості й ступінь її виразності.

У зв'язку з цим актуалізується значення загальноорганізаційних заходів системного характеру, предметів із додаткової освіти, індивідуальних освітніх маршрутів, психологічних засобів впливу на потребно-мотиваційну сферу особистості та інші соціальні й педагогічні фактори впливу [3; 8].

Розмаїття проявів дитячої обдарованості, безліч теоретичних підходів, форм, методів, засобів та особистісно-формульованих технологій відкривають широкі можливості для створення авторських концептуальних моделей роботи з обдарованою молоддю в контексті таких інноваційних педагогічних систем, як Школа сприяння здоров'ю, Школа майбутнього, Школа життєвого успіху тощо.

У робочій концепції обдарованості (за редакцією Д.Б. Богдаєвської) запропоновано такі моделі

організації роботи з обдарованою та здібною молоддю у загальнонавчальних закладах:

- навчання за індивідуальною програмою в одній предметній області;
- тьюторська модель (наставницька);
- робота у секціях, об'єднаннях, клубах;
- мережа творчих об'єднань;
- проектні форми роботи з вихованцями (індивідуальні, групові);
- диференціація паралелей, за якою допускається перегрупування учнів за віком, профілем, можливостями, здібностями;
- збагачувальне навчання [7].

Ці моделі добре себе зарекомендували на практиці і з успіхом застосовуються навчальними закладами у вигляді як окремих форм роботи, так і в комплексних, інтегрованих у навчально-виховний процес технологіях.

У сучасній психології виокремлюється три сфери психічної діяльності людини – інтелектуальна, емоційна та мотиваційно-вольова. Саме це й спонукає педагогічний колектив нашого навчального закладу актуалізувати увагу до інтелектуальної обдарованості, а також неординарних виявів емоційного і соціального інтелекту дитини як різних рівноцінних сторін виявів феномену «обдарованість».

Тож **мета статті** – розглянути можливості Бердянської гімназії №1 «Надія» як Школи майбутнього щодо сприяння інтелектуальному, емоційному та соціальному розвитку обдарованого учня.

З січня 2009 року відповідно до наказу МОН України від 25.12.08 р. №1203 на базі гімназії №1 «Надія» м. Бердянська Запорізької області розпочато дослідно-експериментальну роботу за темою «Управління процесом формування компетентної особистості інноваційного навчального закладу – Школи майбутнього» на 2009–2014 роки.

Михайло Абросімов під час передзахисту роботи в рамках МАН

На локальному рівні робота була організована так. У межах програми «Обдарованість» передбачено реалізацію певних напрямів роботи:

1. Розвивальний – формування вміння: слухати інших, знаходити переконливі доводи на підтвердження своїх поглядів, проявляти терпимість до різних поглядів, аргументовано висловлювати свою думку.

2. Координаційний – забезпечення нормативної бази, контролю й аналізу діяльності.

3. Інформаційний – привернути увагу педагогічної громадськості до проблем обдарованих дітей, створити банк освітніх програм і методичних матеріалів для роботи з обдарованими дітьми.

4. Діагностичний – проведення діагностики обдарованих дітей, створення банку даних «Обдаровані діти».

5. Особистісно-професійний – вироблення чіткої позиції щодо необхідності постійної освіти та самоосвіти для успішної роботи з творчою особистістю учня (вчительські конкурси, підвищення кваліфікації тощо), адже саморозвиток вчителя є запорукою успішності формування доктрини Школи майбутнього.

Означені пріоритети у роботі з обдарованою молоддю реалізуються через інформаційно-логічну модель підпрограми «Обдарованість», що складається з двох взаємопов'язаних блоків (освітнього та інформаційного) з певними вимогами, положеннями, завданнями і має на меті формування компетентної особистості випускника гімназії.

Цей процес представлений **апробованою освітньо-організаційною системою**. Її освітній напрям охоплює:

1. Психологічну діагностику стану обдарованості дітей.

2. Розроблення, коригування, вдосконалення навчальних програм для роботи з обдарованими дітьми.

3. Організацію індивідуальної роботи з обдарованими дітьми.

4. Організацію контролю знань обдарованих дітей, виконання програм.

5. Узагальнення й систематизацію матеріалів і результатів роботи з обдарованими дітьми.

6. Творчі звіти з предметів у рамках реалізації індивідуальних програм, під час засідань методичних об'єднань як гімназійного, так і міського рівнів.

Організаційний аспект системи передбачає:

1. Участь учнів усіх вікових категорій гімназії в інтелектуальних, творчих та соціальних конкурсах, змаганнях і проектах міського, регіонального й державного рівнів.

2. Формування вчителем команди учнів з власного предмета, яка представляє навчальний заклад.

3. Створення постійних творчих груп із залученням зовнішніх експертів, провідних спеціалістів, науковців для підготовки учнів у щорічних конкурсах і змаганнях, а також довготривалих проектах.

4. Можливість для учнів гімназії, починаючи з 5-го класу, вибору курсів з додаткової освіти, а з 8-го – ранньої профілізації.

5. Налагодження зв'язків з науковцями Бердянського державного педагогічного університету, на базі якого обдаровані учні вивчають прикладну складову предметів, долучаються разом зі студентами до практики, виїздів на розкопки, участі в археологічних експедиціях.

6. Створення функціонального центру роботи з обдарованою та здібною молоддю, забезпечення психолого-педагогічного супроводу практичним психологам, соціальним педагогам, заступникам директора з науково-методичної роботи.

7. Створення системи курсів за вибором з предметів додаткової освіти, зміст навчальних програм в якій оновлюється кожні три роки.

8. Організація свят обдарованості, заохочення до самоосвіти, самовдосконалення та саморозвитку учня.

Підтвердженням ефективності цієї системи є спільна робота вчителів та учнів у МАН. Їй належить значуща роль у формуванні нової генерації української творчої еліти для всіх галузей суспільного життя як невід'ємної складової системи неперервної освіти, що надає учням додаткові можливості для духовного та інтелектуального розвитку, задоволення їхніх творчих і освітніх потреб.

Закономірно, що учень прагне, шукає, знаходить, тож педагог повинен зробити знання доступними, зародити бажання вчитися, вказати на засоби досягнення мети. Позитивний результат дає спрямованість навчально-виховного процесу на впровадження елементів дослідницької діяльності у процес навчання, підвищення ролі самостійної

роботи учнів, критичний аналіз знань, отриманих у процесі навчання, вміння, застосовувати потрібні знання на практиці у новій незвичній ситуації.

Діяльністю науково-творчої молоді в нашій гімназії опікується наукове учнівське товариство «Єврика», яким керує заступник директора з науково-методичної роботи О.М. Михайлов. Товариство створено з метою методичного, психологічного та здоров'язбережувального супроводу обдарованих і здібних учнів, які беруть участь в інтелектуальних змаганнях, предметних олімпіадах та конкурсах-захистах МАН. Насамперед вивчаються психолого-педагогічні умови та особливості формування пізнавального інтересу учнів під час підготовки до участі в проектно-пошуковій діяльності на основі динамічної моделі. Створюються умови для самостійної творчої праці, а також навчально-матеріальна база із сучасним технічним забезпеченням, передбачено обов'язковий попередній захист наукової роботи на загальногімназійному рівні тощо.

Ця діяльність забезпечується такими методами: інформаційно-реферативним; проблемно-реферативним; експериментальним; описовим; дослідницьким. В гуманітарних науках об'єктами досліджень є тексти, архівні матеріали, першоджерела.

З методичного погляду, всі види робіт структуровані на постановку проблеми (мета роботи), власне матеріал, висновки (результати виконання робіт). Актуальною і дієвою є співпраця з музеями, архівами, різноманітними громадськими організаціями.

Порівняно з олімпіадами, написання та підготовка робіт у МАН є набагато ефективнішими, більшою мірою формує творчий розвиток особистості. Зокрема, під час роботи з учнем Є.Татаренковим у 2013–2014 н.р. на тему «Роль Бердянського порту в інфраструктурі міста» велися пошуки з історії порту, сучасної економіки (експортно-імпорتنі операції), географії моря, державної служби порту (юриспруденція), використовувалися іноземні джерела, інформаційні технології (побудова діаграм тощо). Такий міждисциплінарний підхід як основа цілісного вивчення морського порту забезпечив перемогу на другому етапі захисту та вдалий виступ на третьому.

Ефективність проектно-пошукового методу навчання залежить від особистості педагога, його кваліфікації та майстерності. Він повинен уміти співпрацювати з учнями, володіти прийомами вербального і невербального спілкування, аналізувати навчальний матеріал на можливість здійснення вищезазначених методів. Наприклад, учитель Олена Володимирівна Хохлова та її учениця Олександра Буреш завдяки активній співпраці з науковцями Бердянського державного педагогічного університету, з опертям на високу мотивацію до вивчення німецької мови та зацікавленості в матеріалі дослідження, у 2012–2013 роках успішно провели

Євген Бахов. Підготовка до захисту роботи в МАН

дослідження за темами «Стилістичні особливості лексичних одиниць у романі Германа Гессе «Під колесом»» та «Інтралінгвальні особливості інтерпретації непрямих висловлювань в дискурсі художнього фільму «Хвиля».

Гімназія активно співпрацює з кафедрами фізики, філології та історії Бердянського державного педагогічного університету. Так, учениця 11-го класу Катерина Калініченко під керівництвом кандидата історичних наук, професора кафедри всесвітньої історії та правознавства Валентини Анатоліївни Папанової підготувала науково-дослідну роботу для захисту в конкурсі МАН. Завдяки плідній співпраці з науковцями університету роботу з історії на тему «Переселенський рух у другій половині XIX ст. на прикладі переселення чорногорців у Салтічія та Обіточне» (секція «історичне краєзнавство») у МАН успішно захистив Кирило Ластовець. Враховуючи актуальність етнопитань на території Південної України і потребу неупередженого підходу до їх вивчення, було розкрито проблему еміграції переселенців чорногорців на територію Запорізького краю.

Заслугує на увагу робота з обдарованою молоддю **творчої групи** у складі досвідченого вчителя французької мови М.В. Тарасенко, учителя німецької мови О.В. Хохлової та вчителя англійської мови О.В. Канашко, які готують команду для участі в предметних олімпіадах з іноземних мов, конкурсних захисті МАН, проекті FLEX тощо. Педагогічний досвід роботи М.В. Тарасенко та О.В. Хохлової узагальнено та опубліковано у фахових виданнях [6].

Серед надбань з реалізації підпрограми «Обдарованість» і запровадження освітньо-організаційної моделі роботи з обдарованими дітьми відзначимо підвищення у гімназистів мотивації до участі у різних змаганнях: 70% учнів гімназії – призери предметних олімпіад на міському рівні у своїй віковій категорії, учасники міського та обласного рівнів різноманітних творчих конкурсів.

Євген Татаренков, призер МАН

Отже, досвід нашого навчального закладу засвідчує, що в роботі з обдарованою молоддю важливим є системний підхід. Розкриття та реалізація творчого потенціалу дитини, її розвиток – найважливіша справа як в індивідуальних, так і комплексних, інтегрованих у навчально-виховний процес технологіях. Завданням педагога є виховання конкурентоспроможної, соціально адаптованої, комунікативної особистості інформаційного майбутнього.

Література

1. Антонова О.Е. Обдарованість: досвід історичного та порівняльного аналізу / О.Е. Антонова / Житомирський держ. ун-т ім. Івана Франка. – Житомир, 2005. – 456 с.
2. Гільбух Ю.З. Розумово обдарована дитина. Психологія, діагностика, педагогіка / Ю.З. Гільбух. – К.: РОВО «Укрвузполіграф», 1992. – 82 с.
3. Загальна психологія: підручник / О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук та ін. – К.: Либідь, 2005. – С. 464.
4. Одарённые дети: пер. с англ. / общ. ред. Г.В. Бурменской и В.М. Слуцкого; предисл. В.М. Слуцкого. – М.: Прогресс, 1991. – 348 с.
5. Программа «Одарённый ребёнок». – М.: Новая школа, 1995. – 64 с.
6. Тарасенко Б.М. Сформувати «людину відповідальну» / Б.М. Тарасенко, М.В. Тарасенко // Іноземні мови в навчальних закладах. – 2011. – №1. – С. 24–26.
7. Рабочая концепция одарённости / Д.Б. Богоявленская (ответст. ред.), В.Д. Шадриков (науч. ред.), Ю.Д. Бабаева, А.В. Брушлинский, В.Н. Дружинин, И.И. Ильясев, И.В. Калиш, Н.С. Лейтес, А.М. Матюшкин, А.А. Мелик-Пашаев, В.И. Панов, В.Д. Ушаков, М.А. Холодная, Н.Шумакова [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://psy.stavpoisk.ru/?act=gifted&mid=5>
8. Школьные проблемы одарённых детей. Мотивация / Марина Богоявленская [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://praktika.karelia.ru/file/137/dip10.doc>

Ольга ВОЙНИКОВА

Организація роботи з обдарованою та здібною молоддю в Школі майбутнього

У статті розглядаються основні напрями організаційно-освітньої роботи з обдарованою молоддю у Бердянській гімназії №1 «Надія». Наголошується, що освітній процес закладу побудовано за інноваційним проектом «Школа майбутнього». Аналізуються основні технології та системи організації педагогічної діяльності сучасних учених з означеної проблематики. Обґрунтовуються напрями власної програми роботи з обдарованими дітьми у системі проекту «Школа майбутнього», що з успіхом запроваджуються у навчально-виховний процес гімназії.

Ключові слова: обдарована та здібна молодь, Школа майбутнього, освітньо-організаційна модель.

Ольга ВОЙНИКОВА

Организация работы с одарённой и способной молодёжью в Школе будущего

В статье рассматриваются основные направления организационно-образовательной работы с одарённой молодёжью в Бердянской гимназии №1 «Надия». Подчёркивается, что образовательный процесс учреждения построен по инновационному проекту «Школа будущего». Анализируются основные технологии и системы организации педагогической деятельности современных учёных по определённой проблематике. Обосновываются направления собственной программы работы с одарёнными детьми в системе проекта «Школа будущего», которые с успехом внедряются в учебно-воспитательный процесс гимназии.

Ключевые слова: одарённая и способная молодёжь, Школа будущего, образовательно-организационная модель.

Olga VOYNYKOVA

Work with gifted and capable young people in the school of the future

This article highlights the main directions of the organizational-educational work with gifted youth in Berdyansk gymnasium №1 «Nadiya». The educational process of the establishment includes an innovative project «School of the Future». Attention is paid to the basic technologies and systems of educational activities offered by modern scholars on this subject. It represents the main directions of the unique educational model and the effectiveness of work with gifted children in the system of the project «School of the Future», which has been successfully implemented in the educational process in the gymnasium over last three years.

Keywords: gifted and capable youth, school of the future, educational and organizational model.